

ידיעון לבני הורוביץ

מס' 6 * סיון * תשנ"ה * יוני 1995

יוצא לאור על-ידי העמותה לחקר משפחות הורוביץ
בשיתוף בית התפוצות והמכון לחקר ולהוראת המורשת של המשפחה היהודית

טיול בני הורוביץ לעמק

בני הורוביץ היקרים,

לעונת הקיץ הכינונו עבור חברי העמותה תוכניות לשני אירועים: טיול בעקבות בני משפחות הורוביץ בעמק יזרעאל, בחודש יוני, ופיקניק על חוף הים בקיסריה, בחודש יולי.

וניפנה תחילה לטיול. הוא יתקיים אי"ה ביום ששי, ב' בתמוז תשנ"ה, ה-30 ביוני 1995.

זהו הטיול החמישי שמקימת העמותה. לאחר שחשפנו בטיולים הקודמים סיפורים ופרשיות היסטוריות מתולדות בני הורוביץ בישוב הישן (בירושלים, טבריה וצפת), בעלייה הראשונה (במושבות הדרום) ובעלייה השנייה (בגליל העליון), אנו מתקדמים עתה לכיוון העלייה השלישית, ומתחקים אחר משפחות הורוביץ אשר היטו שכמם לייבוש הביצות ולהקמת הישובים בעמק יזרעאל - נהלל, משמר העמק ועוד.

תוכנית הטיול:

07.00 - יציאה מתחנת הרכבת ארלוזורוב בתל-אביב.
08.30 - הצטרפות הצפוניים במיסעף יקנעם. בעלי הרכב ישאירו את הרכב בסביבת הצומת.

- 09.15 - פסל אלכסנדר זייד בשיך-אבריק ותצפית על עמק יזרעאל.
- 10.00 - ביקור במושב נהלל, המושב הראשון בארץ-ישראל, וסיפורה שלמשפחת הורוביץ ממייסדי המושב. עלייה אל קברות המייסדים בבית הקברות של נהלל בשימרון.
- 12.30 - ביקור במוזיאון של ראשית ההתיישבות בעמק, בקיבוץ יפעת. ארוחת-צהרים (מזון מהבית) בחצר המוזיאון. מיפגש-היכרות עם בני הורוביץ מן העמק והצפון.
- 14.30 - ביקור במשמר-העמק, קיבוץ שעל מייסדיו נימנה וילק הורוביץ בן ה-90.
- קיבוץ משמר-העמק, שנוסד בשנת 1921 בעפולה, עלה על הקרקע כישוב יחידי בצד המערבי של העמק בשנת 1926, היה "המארח" של יחידות הפלמ"ח הראשונות, ועמד בגבורה נגד התקפות הצבא של קאוקג'י במלחמת העצמאות. נבקר בקיבוץ ובמערת הפלמ"ח.
- 16.30 - יציאה לכיוון תל-אביב. הגעה צפוייה - 17.45, כ-45 דקות לפני כניסת השבת.

מדריך הטיול: גבריאל הורוביץ, מנהל מכון אבשלום ללידיעת - הארץ ויו"ר ועדת הטיולים במזכירות העמותה.

הביאו נא בגדים ונעליים הנוחים להליכה, כובעים ומשקפי-שמש, שתייה ומזון לכל היום.

בתמונה: בני הורוביץ בטיול לטבריה (מקום מנוחתו של השל"ה) וצפת

ההרשמה לטיול:

ההרשמה תיעשה על-ידי משלוח צ'ק על-שם "העמותה לחקר משפחות הורוביץ", לכתובת: גבריאל הורוביץ, ת"ד 41094, תל-אביב 61410. הירשמו נא עד ל-20 ביוני. מס' הטלפון לבירורים: 03-5065085 בשעות הערב.

דמי ההשתתפות בטיול, כולל דמי כניסה לאתרים:

* לחברי העמותה - 65 ש"ח.

* לילדים עד גיל 18 - 50 ש"ח.

* לאורחים - 75 ש"ח.

* המצטרפים למיפגש בקיבוץ עינת, תושבי העמק והצפון, פטורים מחטלום.

פיקניק משפחות הורוביץ ב"חוף האקוואדוקט" בקיסריה

האירוע הזה מתוכנן ליום שלישי, כ"ז בתמוז תשנ"ה,
ה-25 ביולי 1995.

ה ת ו כ נ י ת :

17.50 - מיפגש בתחנת הרכבת חדרה-מערב. ניתן להגיע ברכב פרטי, או ברכבת היוצאת מתל-אביב בשעה 17.00 או ברכבת היוצאת מחיפה בשעה 17.04.

18.00 - נסיעה ברכב תוך כדי תצפית על עתיקות קיסריה וסיור קצרצר (!) ברגל לאורך קצות אמות-המים (אקוואדוקטים), בהדרכת גבריאל הורוביץ.

19.00 - פיקניק על החוף לאור השקיעה.

הבאים לפיקניק יודיעו על כך מראש לדוד הורוביץ - היוזם והמתאם - בטלפון 03-5492013.

נא להביא מזון, מים, קפה, אבטיחים, כלי נגינה, וכל מה שתורם לאירוע כגון זה. כסאות מתקפלים - יתרון.

ידיעון זה יוצא בתפוצה מוגבלת לחברי העמותה, וכך גם הטיול והפיקניק - מכוונים בראש ובראשונה לחברי העמותה.

סיכום הכנס החמישי

איזה כנס, איזה כנס! כבר מזמן לא היה לנו כנס כזה. יום-העיון החמישי של העמותה כמעט וטבע במבול. במשך שעות אי אפשר היה להשיג מונית. העיר תל-אביב נפקה מיפו ועד הירקון. רק האמיצים שבאמיצים לא ויתרו, ובאו לבית התפוצות. זהו! גמרנו עם מסורת הכנסים בחנוכה. מעתה - כך החליטה ההנהלה - יתקיים הכנס השנתי בסוכות.

עם זאת, ולמרות שרביט לא הצליחו להגיע, היתה תוכנית הכנס גדושה למדי. פתחנו בקטע מתוך סרט על החלטת עצרת האו"ם בדבר חלוקת ארץ-ישראל (הכנס נתקיים ביום כ"ט בנובמבר 1994, נר שני של חנוכה). לאחר הברכות והדלקת הנר השלישי של חנוכה שמענו מספר הרצאות מעניינות: על שלושה זוגות של רבני פרנקפורט מבית הורוביץ (מאת דני אופיר), על "נחלת שבעה" ומייסדה אריה לייב הורוביץ (מאת גבי הורוביץ), וסיפור אישי על קרבות השיריון במלחמת ששת הימים על רמת הגולן (מאת תא"ל נתי גולן/הורוביץ, שקיבל "אות הגבורה" על אומץ לבו והצטיינותו בקרב ההוא). ההרצאות על השר יגאל הורוביץ ועל המשורר יאיר הורוביץ נידחו עקב מחלת המרצים. בגמר ההרצאות נערכה האסיפה הכללית הדו-שנתית של חברי העמותה ונבחרה הנהלה חדשה לשנתיים הבאות (ראה כתבה במדור "מה חדש בעמותה").

הכנס השישי נועד להתקיים ביום 24.10.95, ובידעיון הבא נביא את תוכניתו המפורטת.

עוד על מקור השם "הורוביץ"

כתב לנו אברהם לורברבאום-דפנה, הורוביץ מצד אמו, תושב עמנואל, השגות למכתבו של ג.ה. שפרסמנו בידיעון הקודם: "השם הורוביץ הינו יהודי בלבד". וכך כתב אברהם:

"לעניות דעתי טעה כותב המאמר הנ"ל בהנחותיו ובקביעותיו. מצד הנחתו הראשונה, שהנאצים ראו - כמובן מאליו - שכל אדם הנושא שם הורוביץ הינו יהודי - כמו הכהן, לוי, קפלן - היא, היא הנותנת שהשם אינו יהודי במקורו. אחרת היו מחליפים מייד עם כיבוש צ'כיה את השם היהודי [של העיירה] לשם צ'כי טהור. ובוודאי ש"פון הנאו" האחרון, שהחזיק בארמון עד 1945, והוסיף לשמו את התואר "הורוביץ", לא היה מתגאה במוצאו היהודי. להיפך!

"גם עיברות השמות הלועזיים לעברית בשנות ה-50, והעובדה שה"ה הורוביץ, קפלן ואחרים לא שינו את שמותיהם לעבריים, אינה מעידה ולא כלום במקרה דנן. באותה מידה אפשר להצביע על שרי ממשלה באותה תקופה - כמו גרינבוים, ציזלינג, נורוק, פינקס, רפטור, יוספטל ועוד - שלא שינו שמם! ודוק.

"גם הנחתו של ג.ה. שמן הכותרת 'ארמון אצילי פון הורוביץ' ניתן להבין - כאילו - האצילים שגרו בארמון הורוביץ שמם היה הורוביץ, וכי שם המשפחה היהודי הורוביץ בא לה משמו של האציל הנ"ל וכיו"ב... גם הנחה זו בטעות יסודה, ואין לה כל קשר לתולדות משפחת הורוביץ. וזאת מהסיבות הבאות:

א. ראשיתה של משפחת הורוביץ (ר' ישעיהו הראשון, שחי בשנים ר' - רע"ה, 1440-1515) כנאחיים שנה לפני בניית הארמון הנ"ל.
ב. בשנים הנ"ל היה ר' ישעיהו הראשון אדוני העיר הורוביץ, ועל-שמה נקרא.

ג. באנציקלופדיה לחכמי גליציה (כרך א' ערך הורוביץ עמ' 106), ובספר 'אהל נפתלי' (החלק האחרון, עמ' 139 אות ג') מצאנו 'המה בני הקצין ר' ישעיהו' (והמשכה בעמוד 140). כך גם במגילת היוחסין של משפחת הורוביץ שבידי (מסוף המאה ה-19) מצויין שר' ישעיהו הלוי מעיר הורוביץ, והוא היה אדון העיר הורוביץ, וקראוהו בשם ר' ישעיהו הורוביץ על שם עירו. ובאותו סעיף, המדבר על מוצאו-יחוסו, המגיע מאב לבן עד לר' זרחיה הלוי מברצלונה (1150 לערך) אין כל זכר לשם הורוביץ. ודוק.

ד. "גם התוספת 'איש' (VON) הורוביץ, שהוסיפו לעצמם חלק מבני משפחת הורוביץ, היא התרגום המדויק של HERR VON HOROWITZ, מעידה ומחזקת את המסורת, שאבי השושלת ר' ישעיהו הראשון רכש את העיר (אחוזת) הורוביץ, ואימץ לו את השם הזה כשם משפחה.

"ויש לשים לב שתוספת זו, 'איש', לא מצוייה אצל אף אחד מרבני מזרח אירופה, ובמקומה באה הסיומת 'ר', כגון לובביצ'ר, קארלינר, צ'רנובילר ועוד.

"אודה לכם אם תואילו לפרסם הערותיי הנ"ל בידיעון מס' 6".

מפרי עטם של בני הורוביץ

רשימה ביבליוגרפית ששית

HOROWITZ, PHINERI PINKHAS, THE JEWISH QUESSTION AND ZIONISM. LLOYD COLE, LONDON, 1943

HOROWITZ, PHINERI PINKHAS, THE JEWS, THE WAR AND AFTER. LLOYD COLE, LONDON, 1943

הערה: פנחס הורוביץ, המחבר הנ"ל, היה אביו של סיריל הורוביץ ז"ל; ראה דברי הספד עליו במדור "לזכר יקירים" בגליון זה.

HOROWITZ, RABBI ARON, ZIONISM - A WAY OF LIFE, 1939

* הורוביץ, גבריאל, ערי נופש וחבלי רקריאציה באגן הים התיכון, הוצאת מכון אבשלום, חל-אביב 1977.

* הורוביץ, מרדכי בן-דוד, פרסות סוסים, מוסד ביאליק, ירושלים, 1995.

פרסות סוסים

ספר חדש:

העמותה שלנו עסקה עד כה בדמויות מרכזיות מגירוש ספרד ופראג ועד תקופת העליה השלישית, בתוספת דמויות מימי מלחמת העצמאות ומלחמת ששת הימים. לא עסקנו לפי שעה בבני המשפחה שאבדו בשואה.

מרדכי בן-דוד הורוביץ, היו"ר הנוכחי של עמותת הורוביץ, מספר בספרו "פרסות סוסים" (יצא לאור בימים אלה) את קורותיו מפרוץ מלחמת העולם השנייה ועד עלייתו ארצה בשוך מלחמת העצמאות. אביו, אמו, שני אחיו וקרובי משפחתו אחרים ניספו בשואת יהודי הונגריה וסלובקיה, ואילו מרדכי עצמו ניצל, הן בזכות היותו חיוני למאמץ המלחמתי ההונגרי בתור אחראי על זוג סוסים ועגלה, והן בזכות תושייתו ומזלו בימים של שיחרור הונגריה על ידי הצבא האדום. לאחר תקופת הכשרה באירופה עלה לארץ עם קבוצות חברים של חנועות נוער חלוציות, אולם ספינתם "תיאודור הרצל" נתפשה בחופי הארץ ונוסעיה הועברו למחנה מעפילים בקפריסין.

הספר כתוב בשטף מרתק ושופך אור על גורלם של יהודי הונגריה

בשואה.

אשר סיריל הורוביץ ז"ל

הסתובב בינינו אדם מופלא, טייס קרבי במלחמת העולם השנייה ובמלחמת העצמאות, שנשא עמו מעשים ועלילות, ואנו לא ידענו; כי צנוע היה האיש, העדיף לספר על דודו - שלום הו-רוביץ איש ירושלים - שציווה למדינה את ביתו, "בית שלום".

סיריל, שנפטר לאחרונה בשנתו מדום-לב, לא השאיר זכרונות בכתובים. שאלנו על אודותיו את רעייתו עדה, שתיבדל לחיים ארו-כים, ולהלן מעט מהדברים שסיפרה.

סיריל נולד בלונדון, ב-12 ליולי 1921. אביו

פנחס הורוביץ [ראה שני ספריו במדור הספרים בידיעון זה] הגיע עם הוריו כילד בתחילת המאה ממזרח אירופה למנצ'סטר. למד בבית-הספר התיכון ובאוניברסיטה, התמחה בכימיה ובשנת 1910 נעשה עוזרו של ד"ר חיים וייצמן באוניברסיטה. כאשר וייצמן עזב את מנצ'סטר, פנחס הורוביץ עבר ללונדון.

בבירה הבריטית, פנחס נשא לאשה את רוז ג'ייקובס, בת בכורה למשפחה בת עשרה ילדים, אינטלקטואלית, הבחורה המרדנית הראשונה שביקשה - ואף נתקבלה - ללמוד באוניברסיטה של גלזגו, עיר הולדתה. סיריל נולד בלונדון, בן ראשון ואח לאחות. בהגיעו לכגרות נרשם לפקולטה לרפואה, אולם אז פרצה המלחמה. הוא התנדב לחיל האוויר המלכותי, ונשלח לקורס טייס. השתתף במלחמה עד סופה, כטייס במטוס "הריקן". לא מצאנו את ספר הטיסות שלו מהימים ההם, וחבל.

בחיל-האוויר וב"מרבד הקסמים"

ב-1945 השתחרר מהצבא ועסק בעבודות מזדמנות. בשנת 1947 פגש בחורה שסיפרה לו כי היהודים בפלשתינה זקוקים לטייסים מתנדבים. היא היפנתה אותו לכתובת מסוימת בלונדון, וסיריל התנדב שם למח"ל (מתנדבי חוץ-לארץ). הגיע לארץ ב-1948 וצורף מייד לטייסת 101 המהוללת, תחת פיקודו של מודי אלון.

בספר הטייסת*, שהופיע בשנת 1973 במלאת לטייסת 25 שנים, מסופר כיצד הגיעו המתנדבים לרומא תחת שמות בדויים וכיצד הבריחו לארץ נשק עבור ה"הגנה". שמו של שמואל אשר הורוביץ רשום בכתב יד ברשימת הקצינים הטייסים, בדרגת סגן ראשון, מייד לאחר שמו של עזר וייצמן. גם תמונתו של סיריל מופיעה בספר, עומד ליד חרטום ה"ספיטפייר".

עם תום מלחמת העצמאות, סיריל השתחרר מהשירות הצבאי והצטרף ל"מרבד הקסמים", מיבצע העלאתם של יהודי תימן מעדן לישראל על כנפי נשרים. סיריל מילא שם תפקיד של קצין המיבצעים מטעם "אל-על".

ב"אל-על" ובתעשייה האווירית

סיריל המשיך לעבוד ב"אל-על", פגש את עדה לבית קיפניס והשניים נישאו בשנת 1953. שנים אחדות עבד סיריל כסגן מנהל תחנת "אל-על" בהיתרו שבלונדון, אחר-כך הצטרף ל"מרכס אנד ספנסר" והתמחה כמנהל בניהול סניפים. לאחר שש-עשרה שנים חזרו סיריל ועדה לארץ עם שתי בנות, ומקום עבודתו האחרון היה התעשייה האווירית עד צאתו לגימלאות. עם הקמתה של העמותה לחקר משפחות הורוביץ, סיריל הצטרף אל הנהלתה, ונתן כתף לפעילי העמותה באירועיהם השונים.

ליד הקבר ספדו לסיריל הנשיא עזר וייצמן, שזכר לסיריל חסד בעורים מטייסת 101, ודוד הורוביץ - היו"ר הקודם של עמותת הורוביץ. דוד ציין את תרומתו של סיריל לעמותה, עבודה ממשיה וחשובה, בחריצות ובצניעות.

סיריל השאיר אחריו את עדה, שתי בנות וארבעה נכדים.

יהי זכרו ברוך.

* טייסת הקרב הראשונה: פרקי יומן, הוצאת חיל-האוויר, 1973.